

REFERAT

16. juni 2022

Møde i Det Særlige Bygningssyn

Torsdag den 9. juni 2022 kl. 10.15 - 14.15

Slots- og Kulturstyrelsen, København, Hammerichsgade 14, 5. sal,
Møderum: 5.03 + 5.04

Det Særlige Bygningssyn
c/o Slots- og Kulturstyrelsen,
Center for Kulturarv,
Fejøgade 1, 2. sal
4800 Nykøbing F.

Mia Kroer Ræbild
Arkitekt Cand. Arch./Sekretær for
Det Særlige Bygningssyn
Dir. 33 74 52 68

Fra Bygningssynet deltog:

Formand, kulturarvschef, ph.d. Jens Toftgaard, professor MSO, arkitekt MAA Nicolai Bo Andersen, arkitekt Jens Andrew Baumann, bestyrelsesmedlem BYFO Thomas Garth-Grüner, arkitekt Peter Hee, landskabsarkitekt Jens Hendeliowitz, byplanlægger Thina Wallin Jensen, seniorforsker Ulla Kjær, arkitekt Sara Aasted Paarup, museumschef Frank Allan Rasmussen, museumsinspektør Mette Slynborg og stadsarkitekt Lisbet Wolters.

Afbud fra:

Arkitekt Gemma Lalanda.

Fra Slots- og Kulturstyrelsen deltog:

Enhedschef Merete Lind Mikkelsen, arkitekt Luna Dyre, arkitekt Tove Ekeberg, kunsthistoriker Nanna Secher Larsen, specialkonsulent Johan Westh Hage, specialkonsulent Lisbeth Pepke, specialkonsulent Caspar Jørgensen og arkitekt Mia Kroer Ræbild (referent).

DAGSORDEN

1. Referat af Det Særlige Bygningssynsmøde den 28. april 2022

Der var ingen bemærkninger til referatet.

1.1 Habilitet

Intet at bemærke.

2. Meddelelser

2.1 Orientering om Troense Gamle Skole, Svendborg Kommune

Merete Lind Mikkelsen orienterede om og viste tegninger af, hvordan istandsættelsen af baghuset til Grønnegade 2 kommer til at se ud. Bygningssynet har, på baggrund af fire forskellige forslag til istandsættelse af baghuset, tidligere udtalt sig om, hvilken restaureringsholdning man skulle arbejde videre med.

2.2 Klagesager

Ingen nye indkomne klager til fredningsområdet, og ingen afgjorte klagesager siden sidst.

2.3 Bygningssynets tur 31. august – 1. september 2022

Jens Toftgaard orienterede om, at Bygningssynets tur i år vil gå til Midt- og Nordjylland, og at der arbejdes på et program, som vil blive tilsendt Bygningssynet inden turen.

3. Lister over byggesager i perioden 29. marts til 9. maj 2022

- 3.1** Bygningssynet fik den 1. juni 2022 tilsendt svarene på de indkomne spørgsmål til byggesagslisterne. Der var ingen yderligere spørgsmål til byggesagslisten.
- 3.2** Der var ingen yderligere spørgsmål til byggesagslisten over egne bygninger
- 3.3** Der var ingen yderligere spørgsmål til klagesagslisten.

4. Byggesager

4.1 Rudersdal Rådhus, Øverødvej 2, Holte, Rudersdal Kommune

(22/05457 forelagt af Luna Dyre)

Det Særlige Bygningssyn anerkender, at byrådssalens oprindelige placering på hhv. første og anden sal ikke er hensigtsmæssig i forhold til at imødekomme ønsket om lige adgangsforhold for alle borgere og byrådsmedlemmer uanset fysisk funktionsniveau. Det Særlige Bygningssyn har drøftet, hvilke konsekvenser det vil have for bygningens fredningsværdier, såfremt den oprindelige elevator ombygges, og opvejet dette over for at øge tilgængeligheden til byrådssalen for alle uanset fysisk funktionsniveau. Det Særlige Bygningssyn har ikke forholdt sig til den generelle tilgængelighed i rådhuset i øvrigt.

Det Særlige Bygningssyn finder, at Rudersdal Rådhus repræsenterer et tidligt eksempel på modernismens inkorporering og formgivning af nye tekniske installationer, hvilket blandt andet viser sig i rådhusets elevator, ligesom det ses i bygningens ventilationssystem.

Elevatoren, der er udført i glas og stål, fremtræder som en let og vertikal orienteret konstruktion. Elevatoren er desuden fysisk friholdt fra trappens vanger, hvilket får den til at fremstå som et futuristisk og iscenesat element i trapperummet. Det Særlige Bygningssyn har vurderet, at den oprindelige elevator i ankomsthallen er et velkomponeret element i rådhusbygningens stringente og elegante formsprog, og at den besidder både kulturhistoriske og arkitektoniske fredningsværdier.

Om end Det Særlige Bygningssyn har forståelse for formålet med det foreslåede projekt, finder Bygningssynet, at en ombygning af den oprindelige elevator vil medføre en væsentlig forringelse af rådhusets originals substans, hvilket vil kompromittere bygningens fredningsværdier samt svække fortællingen om, hvordan landets tidlige arkitekttegnede elevatorer tog sig ud.

Selvom Det Særlige Bygningssyn umiddelbart ikke finder, at der findes en hensigtsmæssig placering til en ny elevator i ankomstområdet, vægter Bygningssynet det højt, at rådhuset er en offentlig og demokratisk bygning. På den baggrund finder Bygningssynet, at der eventuelt kan etableres en elevator mellem stueetage og første sal nord for hovedtrappen – den placering som er angivet i forslag 2. Bygningssynet lægger vægt på, at der i dette område findes rum af mere sekundær karakter som toiletter og tekøkken.

Det Særlige Bygningssyn anbefaler, at såfremt der arbejdes videre med forslag 2 bør dette ske i tæt dialog med Slots- og Kulturstyrelsen.

4.2 **Ålholm, Ålholm Parkvej 4, Guldborgsund Kommune**

(21/11922 forelagt af Luna Dyre)

Det Særlige Bygningssyn er indstillet på, at Ålholm kan indrettes med konference- og hotelfaciliteter, såfremt indretningen kan gennemføres på bygningens præmisser og uden i væsentlig grad at svække bygningskompleksets fredningsværdier. Ålholms bygningshistorie går tilbage til middelalderen og rummer i dag et imponerende historicistisk interiør det indre. Også udvendigt fremtræder bygningen med en række historicistiske referencer, særligt mod forgården og i de indre gårde.

Det er Bygningssynets vurdering, at et nyt elevatorårn gående fra stueetage til anden sal i det lukkede gårdrum "Den Hvide Gård" vil medføre en væsentlig forringelse af bygningens arkitektoniske fredningsværdier i det ydre, fordi elevatorårnet vil lægge sig som en ny, større knopskydning i gårdrummet og derfor vil karambolere med den tilstødende hjørnebygning og den nybarokke facade mod vest.

Bygningssynet har efterfølgende drøftet, om der kan etableres en elevator indvendigt i nær tilknytning til hovedtrappen. Bygningssynet finder, at der knytter sig tungtvejende fredningsværdier til hovedtrappens imponante interiør og forløb samt det oprindelige orgel, ligesom der også knytter sig både arkitektoniske og kulturhistoriske fredningsværdier til domestikkens funktionelle, skjulte forbindelser.

Det Særlige Bygningssyn er forstående over for ønsket om at skabe en fælles adgang uanset funktionsniveau til Ålholm via hovedtrappen. Dog finder Bygningssynet, at etablering af en elevator i dette område vil medføre væsentlig forringelse af enten hovedtrapperum eller gårdrum, hvormed bygningens fredningsværdier i væsentlig grad vil svækkes. Det Særlige Bygningssyn kan på den baggrund ikke tilslutte sig forslaget om at placere en elevator i gårdrummet, men finder ligeledes heller ikke, at der kan etableres en elevator i hovedtrapperummet.

Det Særlige Bygningssyn anbefaler, at det undersøges, om der andetsteds kan placeres en personelevator, som kan give adgang til salene på første sal. Bygningssynet finder umiddelbart, at en personelevator til anden sal bør udelades, så gennembrydning af taget undgås. I den forbindelse kan det overvejes, om det af flugtvejsmæssige grunde også vil være mere hensigtsmæssigt at etablere et eller flere let tilgængelige hotelværelser i stueetagen eller alternativt på første sal.

Bygningssynet henstiller til, at en videre proces for placering af elevator sker i løbende dialog med Slots- og Kulturstyrelsen.

4.3 **Tinghøj Højdebeholderanlæg, Vandtårnsvej 60, Gladsaxe Kommune**

(22/06603 forelagt af Tove Ekeberg)

Det Særlige Bygningssyn kan tilslutte sig, at de nordre vandreservoirer ombygges og forhøjes med en inspektionsetage, samtidigt med at der opføres en ny bygning øst for disse.

Bygningssynet vil anbefale, at Beholder 11 udføres som en nedgravet græsklædt bygning, svarende til de øvrige nordre vandreservoirer.

Bygningssynet finder, at forslaget med en græsklædt, nedgravet bygning vil være mest nænsomt og samlende for anlægget som helhed, da der ikke tilføjes nye arkitektoniske elementer, ud over de nødvendige indgangsporte i skråningerne.

Det Særlige Bygningssyn bemærker, at beplantningsspiralen, som ses på Ib Lundings originale tegninger, og som stadig kan aflæses på stedet, har væsentlig betydning i det samlede anlæg. Synet anbefaler derfor, at formen genskabes hvor det er muligt inden for anlægget.

Såfremt Beholder 11 udføres som ovenfor beskrevet, vil Det Særlige Bygningssyn se positivt på, at de søndre vandreservoarer bevares i deres nuværende form og alene de nordlige reservoarer forhøjes.

5. Fredninger

5.1 Aarhus Universitet, Nordre Ringgade 1, Aarhus Kommune

(22/06693 forelagt af Nanna Secher Larsen, Johan Westh Hage og Mia Kroer Ræbild)

Aarhus Universitet er et sublimt landskabsarkitektonisk værk, der sammen med en række enestående bygninger i parkerne viser en afgørende epoke i dansk arkitekturhistorie. Her opstår den funktionelle tradition, hvor egentligt ydmyge bygningskroppe og en afdæmpet materialeholdning løftes op til et arkitektonisk værk, der skaber et optimalt rum for læring. I Aarhus Universitet forstår man for alvor, hvad en langsigtet, arkitektonisk planlægning betyder for både bygninger, bydel og by - når den respekteres i en næsten hundredårig periode.

Aarhus Universitet er Danmarks første campusuniversitet, muliggjort ikke kun af en statslig beslutning, men i særlig høj grad af lokal opbakning og lokale økonomiske bidrag. Idéen om et campusuniversitet er i Aarhus Universitet fortolket og udviklet til en særlig dansk udgave, hvor menneskelig skala og traditionel formgivning i klassiske danske materialer løfter sig op til en samlet arkitektonisk oplevelse i absolut særklasse.

Aarhus Universitet er tænkt og planlagt som et landskabsarkitektonisk værk, hvor bygninger og bygningsdele er udformet og formgivet, så de indgår i en samlet helhed med det mesterligt bearbejdede morænelandskab.

Styrken i bebyggelsesplanen er således bygningernes placering i landskabet, hvor de landskabelige værdier hele tiden er tænkt først og hvor bygningerne supplerer landskabet. Herved opstår en indbyrdes afhængighed mellem bygninger og landskab. Hver enkelt bygning har en rolle - fra bygningerne omkring morænekløften over de højere bygninger mod vest til det høje bogtårn, der sammen med den nedtonede, men raffinerede hovedbygning afslutter parken mod nord. Universitetsbebyggelsen er udformet med en klar bevidsthed om nødvendigheden af at holde blikket inde i bebyggelsen, hvorved der skabes en helt egen atmosfære, som ikke refererer ud af stedet.

Det samlede landskabsarkitektoniske anlæg består af usædvanligt få materialer. Det græsklædte morænelandskab, bygningernes gule tegl på både tag og facader samt egetræer som træsort både i park og bygninger skaber en helt særlig sammenhæng og markerer sammen med den klare formgivning en ny retning i dansk arkitekturhistorie,

hvor stærk inspiration udefra på fineste vis tilpasses danske forhold. I Aarhus Universitet bindes der herved på forbilledlig vis bro mellem den danske byggetradition og det arkitektoniske værk.

Planen for Aarhus Universitet er så stærk, at den har kunnet absorbere en løbende udvikling af universitetet – til over hundrede bygninger over en snart hundredårig periode – og er et eksempel på en bebyggelsesudvikling på allerhøjeste arkitektoniske niveau. Værket besidder på samme tid en monumentalitet og en smidighed, som kan rumme et rigt varieret bygningsindhold, hvorved universitetet har kunnet følge med universitetets og de videregående uddannelsers store vækst, der ellers var vanskelig at forudse i 1930'erne.

Blandt den store bygningsmasse i parken er endvidere en serie bygninger, der hver især rummer så væsentlige arkitektoniske og kulturhistoriske værdier, at de bør beskyttes af bygningsfredning. Tilsammen fortæller de historien om Aarhus Universitet samt de videregående uddannelser i Danmark fra midten af 1900-tallet. De udvalgte bygninger omfatter de grundlæggende funktioner i det danske campusuniversitets grundidé: undervisning i holdlokaler og auditorier, kontorer til undervisere, bibliotek, fælleslokaler af repræsentativ som uformel art, boliger til undervisere og studerende – kvindelige som mandlige – studentervelfærd, administration samt forsknings-formidling i museumsregi. Bygningerne spænder over en byggeperiode fra 1930'erne til 1960'erne, hvor det grundlæggende bygningsmæssige koncept - gule murstensfacader og tegltage - fastholdes med imponerende konsekvens, og alligevel inden for denne ramme udvikles de med hensyn til plan og konstruktion tilpasset særlige funktioners behov.

Aarhus Universitet er kendetegnet ved konsekvente valg af materialer og løsninger. Det gælder fra den store skala med facade- og tagmaterialer til de små detaljer ved dørindfatninger, trapper samt et gennemgående skilte/designprogram med sans serif-skriften Futura. Materialerne er enkle og robuste. De kan tåle et langvarigt dagligt slid fra mange ansatte og studerende, fordi materialerne kan vedligeholdes og fordi de slides på en måde, der fremhæver deres stofflige karakter. Det gælder eksempelvis trappeklinkerne.

Det Særlige Bygningssyn finder, at Aarhus Universitet er et hovedværk af international klasse og at fremtidig udvikling bør ske under hensyntagen til parkens skala, proportioner og materialer. Der bør derfor ikke opføres højhuse i parkerne.

Parkerne

Det Særlige Bygningssyn finder, at det selvstændige landskabsarkitektoniske værk Universitetsparken og Vennelystparken afgrænset af Nordre Ringgade, Nørrebrogade, Høegh-Guldbergs Gade, Kaserneboulevarden, Ny Munkegade og Langelandsgade (1933- af landskabsarkitekt C.Th. Sørensen), Nordre Ringgade 4 m.fl., 8000 Aarhus C, Universitetsparken: 59f, 1546a, 1546d, 1546m, 1546n, 1546o, 1546p, 1546q, 2196 (Naturhistorisk Museum), 7000ag, 7000am, 7000an, 7000bs (vejarealer) Aarhus bygrunde, Vennelystparken: 1151a, 1151b, 1151d, 1151e og 1151f Aarhus bygrunde, har de miljømæssige, arkitektoniske og kulturhistoriske værdier, der kan begrunde en fredning.

De to parker udgør i sammenhæng et samlet hovedværk i dansk arkitektur. Her kombineres funktionalismens stramme internationale formsprog med en række blødgørende nationale elementer – brugen af tegl og træ, heltage og det bølgende landskab med egetræer og et rislende vandløb. Anlægget er både genuint dansk og samtidigt internationalt med tydelig inspiration fra de amerikanske campusanlæg og med et stramt, prismatisk, funktionelt formsprog. Aarhus Universitet blev derfor skoledannende for den funktionelle tradition, der med held kombinerede funktionalismen med den regionale tradition og skabte værker, der rummer en rytme, harmoni og ro, som kendetegner det bedste fra den danske bygningskultur.

De bærende fredningsværdier ved Universitetsparken knytter sig først og fremmest til den nøje orkestrerede sammenhæng mellem bygninger og landskab, de åbne arealer omkring morænekløften og det åbne areal imellem den vestlige og den midterste bebyggelse. Hertil kommer terrænnets overordnede og minimalt bearbejdede morænekarakter, de store åbne friholdte græssletter, vandløbets forløb og den opdæmmede sø mod syd samt til egetræerne, der adskiller bygningerne, men som også binder anlægget sammen. Endvidere kommer bygningernes gruppering, orientering, udformning og materialeholdning, der underbygger de landskabelige kvaliteter.

De bærende fredningsværdier for Vennelystparken knytter sig til morænelandskabet med det åbne vandløb i bunden af kløften. Hertil kommer bygningernes placering, orientering, udformning, materialeholdning og nære omgivelser samt det modsvarende ubebyggede landskab i resten af parken.

Det Særlige Bygningssyn finder det afgørende, at bygningernes oprindelige vinduesformater, den helt ensartede materialeholdning uden forstyrrende standardelementer og bygningernes oprindelige forhold til terrænet opretholdes og anbefaler, at de - hvor ændret - genskabes. Bygningssynet anbefaler desuden, at alle anbefalinger fra C.F. Møllers 'testamente' følges. Herunder, at der ikke tilføjes yderligere tagvinduer eller vindues- og døråbninger i facaderne. Alle nævnte dele har væsentlig betydning for styrken af den arkitektoniske oplevelse, da delementerne kun refererer til hinanden og ikke ud af parken.

Bygningssynet anbefaler, at ændrede terrænforhold som de asfalterede parkeringspladser ved Naturhistorisk Museum og det store parkeringsareal i det sydvestlige hjørne af Universitetsparken i højere grad tilpasses parken samt får en formgivning og en materialeholdning med samme stramhed som i den resterende del af parken.

Herudover anbefaler Det Særlige Bygningssyn, at der ved eventuelle ændringer i parkerne altid tages udgangspunkt i den oprindelige vision for anlægget som formidlet i C.F. Møllers testamente.

I Vennelystparken anbefales det at friholde den østlige og nordlige del af parken for bebyggelse samt at være opmærksom på at styrke forbindelsen til Universitetsparken - også i forhold til de lange sigtelinjer i nord-sydgående retning.

Det Særlige Bygningssyn anbefaler tillige, at der udarbejdes plejeplaner for parkerne i tæt dialog med Slots og Kulturstyrelsen.

Den Første Institutbygning

Det Særlige Bygningssyn finder, at Den Første Institutbygning (1933 af arkitekterne C.F. Møller, Kay Fisker og Povl Stegmann), Bartholins Allé 9, 8000 Aarhus C, 1546a Aarhus bygrunde har de miljømæssige, arkitektoniske og kulturhistoriske værdier, der kan begrunde en fredning.

Den Første Institutbygning udfolder fysisk på entydig vis det byggeprogram og den materialeholdning, der konsekvent har præget Aarhus Universitets bebyggelse frem til nutiden. Bygningens formsprog indvarsler den funktionelle tradition i dansk arkitekturhistorie.

De bærende fredningsværdier for Den Første Institutbygning knytter sig i det ydre til de fire grundmurede fløje, hvoraf de tre er sammenbyggede og parallelt forskudte og den fjerde er opført som en tværfløj, alle opført i gult murværk i krydsforbandt med tilbageliggende fuger med sadeltag med 33 graders hældning og som er hængt med gule tegl, de regelmæssigt placerede, vinduer, samtlige vinduespartier mod trapperummene, indgangspartiet mod øst og baldakinen. Hertil kommer den traditionelle materialeholdning.

I det indre knytter de bærende fredningsværdier i Den Første Institutbygning sig til de bevarede dele af den oprindelige, klart aflæselige rumstruktur på alle etager med hovedtrappe og ældre trapperum samt de gennemgående midterkorridorer. Hertil kommer gulve og trapper med beklædning af gule Hasleklinker, de pudsede lofter og vægge, de ældre/oprindelige branddøre mod trapperum og gange, de ældre vinduesplader af bl.a. terrazzo, terrazzogulve, trappernes oprindelige værn med håndliste af træ og slanke metalbalustre, de bevarede ældre døre, døråbningernes afrundede gerichter, den enkle panelering samt den traditionelle materialeholdning.

Det Særlige Bygningssyn anbefaler, at fremtidige ændringer følger bygningens oprindelige materialeholdning og at man undgår anvendelsen af standardmaterialer. Fortsæt traditionen med at bruge bygningernes egne materialer til at håndtere akustik, udluftning og andre tekniske behov. Endvidere anbefaler Det Særlige Bygningssyn, at man indvendigt bør fremdrage den oprindelige farveholdning.

Naturhistorisk Museum

Det Særlige Bygningssyn finder, at Naturhistorisk Museum bestående af de tre første museumsbygninger samt teglstensmuren langs adgangsvejen fra syd (1941 af arkitekterne C.F. Møller, Kay Fisker og Povl Stegmann), Wilhelm Meyers Allé 10, 8000 Aarhus C, 2196 Aarhus bygrunde, har de miljømæssige, arkitektoniske og kulturhistoriske værdier, der kan begrunde en fredning.

Naturhistorisk Museum er et tidligt eksempel på en museumsbygning opført i tilknytning til universitetet, hvor både studerende og almindelige borgere kunne nærstudere faunaen i nytænkte rammer, der både blev tilpasset samtidens moderne udstillingsmåder, men samtidig fastholdt byggeprogrammet fra 1933. Den rationelle og velproportionerede museumsbygning står som et vigtigt eksempel på den danske funktionelle tradition.

De bærende fredningsværdier for Naturhistorisk Museum knytter sig i det ydre til bygningskompleksets placering i parken, ankomstvejens teglstensmur med samtlige detaljer og sammenstillingen af de tre grundmurede bygningsvolumener, der alle er opført i gult murværk i krydsforbandt med tilbageliggende fuger med sokler af Hasleklinker og heltage med 33 graders hældning, som er hængt med gule tegl. Hertil kommer foredragsbygningens traditionelle teglstensrygning, sort set ubrudte tagflader og det lille, oprindelige, ovale tagvindue. Endvidere kommer de begrønnede facader, de firkantede kobbretagrender, de regelmæssigt placerede hvide vinduer, de ældre yderdøre i hårdt træ med alle detaljer, herunder hoveddørens dørhåndtag udformet som dunhammer og drypnæsen i kobber, dørskodderne i hårdt træ, altanerne med hvidmalede jerngelændere, den hvidmalede skiltning og hovedtrappen med gule Hasleklinker og simpelt jerngelænder samt den traditionelle materialeholdning.

De bærende fredningsværdier ved Naturhistorisk Museum knytter sig i det indre til den oprindelige og klart definerede planløsning på alle etager, hvor hver bygning er tydeligt disponeret efter dens funktion, heriblandt den sydvendte bolig og den nordvendte, dobbelthøje foredragssal, udstillingsbygningens høje etagehøjde og store udstillingsrum uden fritstående søjler og administrationsbygningens midterkorridor med kontorer eller værksteder til hver side. Hertil kommer det originale bygningsinventar som hovedtrappen og bitrapperne med alle detaljer samt originale døre, gerichter, dørgreb, fodlister, skiltning og vinduesplader og de afrundede hjørner i midterkorridorernes døråbninger. Endelig kommer den traditionelle materialeholdning, herunder gulve og trappeløb med mørkebrune Hasleklinker, terrazzogulve og betongulve, de pudsede vægge og lofter samt udstillingssalenes stolpe-bjælkekonstruktion i beton.

Det Særlige Bygningssyn anbefaler, at fremtidige ændringer i bygningerne udføres med udgangspunkt i Naturhistorisk Museums oprindelige materialeholdning og på en måde, der understøtter bygningernes samlede arkitektur. Herunder bør alle standardelementer undgås. Hertil kommer, at de store ovale tagvinduer gerne må nedlægges eller erstattes af mindre.

Kollegium 4

Det Særlige Bygningssyn finder, at Kollegium 4 (1946 af arkitekterne C.F. Møller, Kay Fisker og Povl Stegmann), Karl Verners Vej 8, 8000 Aarhus C, 1546a Aarhus bygrunde, har de miljømæssige, arkitektoniske og kulturhistoriske værdier, der kan begrunde en fredning.

Kollegium 4 fredes som et eksempel på de rationelle og tidssvarende boliger som studenterne fik på Aarhus Universitet, kollegiet afspejler en stor del af de krav, der blev stillet til datidens mest moderne boliger.

De bærende fredningsværdier for Kollegium 4 knytter sig i det ydre til den grundmurede fireetages og parallelt forskudte og sammenbyggede fløj opført i gult murværk i krydsforbandt med tilbageliggende fuger med sadeltag med 33 graders hældning og som er hængt med gule tegl, de stort set ubrudte tagflader, de regelmæssigt placerede altan/vindue-”motiver” og gavlenes gennemgående vinduespartier mod trapperummene. Hertil kommer den traditionelle materialeholdning.

De bærende fredningsværdier ved Kollegium 4 knytter sig i det indre til de bevarede dele af den oprindelige, klart aflæselige rumstruktur på alle etager med trapperum mod begge gavle, gennemgående midterkorridorer, der giver adgang til værelser, køkken og bad samt vaskerum og cykelparkering i nederste etage. Hertil kommer gulve og trapper med belægning af gule Hasleklinter, de pudsede lofter og vægge, de ældre branddøre mod trapperummene, de ældre dobbeltdøre til kollegieværelserne, værelsernes regulære rumform, de ældre vinduesplader af bl.a. terrazzo, terrazzogulve, trapperens oprindelige værn af træ med runde balustre og håndliste, de bevarede afrundede gerichter omkring døråbningerne, den enkle panelering samt den traditionelle materialeholdning.

Det Særlige Bygningssyn anbefaler, at fremtidige ændringer følger bygningens oprindelige materialeholdning og at man undgår anvendelsen af standardmaterialer. Fortsæt traditionen med at bruge bygningernes egne materialer til at håndtere akustik, udluftning og andre tekniske behov.

Hovedbygningen

Det Særlige Bygningssyn finder, at Hovedbygningen med fritstående murstensbuer mod nord og solskinsplads med fritstående murstens-buer mod syd samt den underjordiske passage mellem Nordre Ringgade og Universitetsparken (1946 af arkitekt C.F. Møller), Nordre Ringgade 4, 8000 Aarhus C, 1546 O Aarhus bygrunde, har de miljømæssige, arkitektoniske og kulturhistoriske værdier, der kan begrunde en fredning.

Det Særlige Bygningssyn finder, at Hovedbygningen på Aarhus Universitet er et hovedværk med meget stor arkitektonisk værdi. Dens styrke består i, at den med sin mesterlige bearbejdning af det form- og materialeanslag, der kendetegner hele universitetsbebyggelsen, både fremstår som et enestående arkitektonisk værk og samtidig udgør en væsentlig del af det store landskabsarkitektoniske værk som hele Universitetsparken udgør. Sammensmeltningen af disse to elementer gør Hovedbygningen særligt enestående.

De bærende fredningsværdier for Hovedbygningen knytter sig i det ydre til placeringen af det samlede bygningskompleks, der består af den 155 meter lange hovedfløj og de tre tværfløje med den sekskantede aula, på tværs af morænekløften nordligst i Universitetsparken, hvor den danner ryg mod Nordre Ringvej. Hertil kommer Hovedbygningens forplads og solgård, de fritstående murbuer på begge sider, gelænder, trappe, belægning af Hasleklinter samt støttemur, brystningsmur og underjordisk passage med alle detaljer. Endvidere kommer sammenstillingen af de forskellige grundmurede bygningsvolumener, der alle er opført i gul, blank mur i krydsforbandt med tilbageliggende fuger, sokler af Hasleklinter og heltage med 33 graders hældning hængt med gule tegl. Tillige kommer de mønstremurede gavle, de murede buestik, de ubrudte tagflader, de firkantede zinktagrender, de begrønnede facader af enten vildvin eller efeu, aulaens store vinduesparti, de regelmæssigt placerede hvide todelte vinduer, de tofløjede hoveddøre af lakeret egetræ og glas eller lakeret egetræ med fyldinger, solgårdens kobberbeklædte tofløjede dør, hvidmalet skiltning og lamper samt den integrerede kunst, mindepladen og den traditionelle materialeholdning.

De bærende fredningsværdier ved Hovedbygningens indre knytter sig til den oprindelige og klart definerede planløsning på alle etager, hvor hver bygningsfløj er tydeligt

disponeret efter sin funktion, heriblandt tværføjens forhal, trapperum og aula samt de øvrige fløje med nord- eller østvendte korridorer og syd eller vestvendte kontorer og opholdsrum. Hertil kommer hovedlængens vandrehal, der også visuelt forbinder forpladsen med solpladsen. Endvidere kommer det originale bygningsinventar, herunder hovedtrappe og bitrapper med alle detaljer, originale døre, gerichter, fodlister, gitterværn, væghængte bænke, skiltning, lamper og integrerede kunstværker og mindeplade samt aulaens talerstol, lydskærme, musikbalkon, PH-lamper, sofaer polstret med koskind og stole udført efter originalt oplæg. Endelig kommer den traditionelle materialeholdning, herunder gulve og trappeløb med gule og orange-gule Hasleklinker lagt i striber som i vandrehallen tillige ligger i bølgemønstre, aulaens sildebensparketgulv, væggene i gul blank mur med tilbagetrukne fuger eller vægge med lydpaneler, lofter beklædt med profilerede lister eller gule tegl, vandrehallens bølgeformede loft samt aulaens hvidmalede betonskelet-konstruktion og mønstermurværk med alle detaljer.

Det Særlige Bygningssyn anbefaler, at man undgår anvendelsen af standardmaterialer. Fortsæt traditionen med at bruge Hovedbygningens egne materialer til at håndtere akustik, udluftning og andre tekniske behov.

Kollegium 7 og Eforboligen

Det Særlige Bygningssyn finder, at Kollegium 7 og Eforboligen (1950 og 1949 af C.F. Møller), Carl Holst Knudsens Vej 2 og 8, 8000 Aarhus C, 1546o Aarhus bygrunde har de miljømæssige, arkitektoniske og kulturhistoriske værdier, der kan begrunde en fredning.

Kollegium 7 fredes som et eksempel på de i samtiden moderne og tidssvarende boliger som studenterne fik på Aarhus Universitet. De rationelle og velproportionerede studenterboliger fortsætter med mindre variationer formen og indretningen fra det første kollegium fra 1935. Dette viser, at denne disponering stadig var tidssvarende omkring 1950. Hertil kommer, at Kollegium 7 er det første kollegium på Aarhus Universitet, der udelukkende var for kvindelige universitetsstuderende, hvilket vidner om indsatsen for at give kvindelige studerende vilkår på lige fod med de mandlige studerende.

De bærende fredningsværdier ved Kollegium 7 knytter sig i det ydre til den grundmurede fireetages og parallelt forskudte og sammen-byggede fløj opført i gult murværk i krydsforbandt med tilbageliggende fuger med sadeltag med 33 graders hældning og som er hængt med gule tegl, de stort set ubrudte tagflader, de regelmæssigt placerede altan/vindue-”motiver”, gavlenes gennemgående vinduespartier mod trapperummene, alle ældre og oprindelige bygningsdele, herunder de oprindelige indgangsdøre med tilhørende indfatninger og beslagværk. Hertil kommer den traditionelle materialeholdning.

De bærende fredningsværdier ved Kollegium 7 knytter sig i det indre til de bevarede dele af den oprindelige, klart aflæselige rumstruktur på alle etager med trapperum mod begge gavle, gennemgående midterkorridorer, der giver adgang til værelser med lille forrum, køkken og bad samt vaskerum og cykelparkering i nederste etage. Hertil kommer gulve og trapper med belægning af gule Hasleklinker, de pudsede lofter og vægge, de ældre branddøre mod trapperummene, de ældre dobbeltdøre til kollegieværelserne, de indbyggede skabe, værelsernes regulære rumform, de ældre vinduesplader af bl.a. terrazzo, terrazzogulve, trapperens oprindelige værn med håndliste af træ og slanke

metalbalustre, de bevarede gerichter omkring døråbningerne, den enkle panelering samt den traditionelle materialeholdning.

Eforboligen fredes som et velbevaret eksempel på en lærerbolig på Aarhus Universitet, hvor man fra den første tid tilstræbte, at Aarhus Universitet skulle være et "kollegieuniversitet" - her skulle lærere og studerende bo, forske, undervise og studere det samme sted. Eforboligen vidner endvidere om Eforens rolle som en form for opsynsperson, der stod for at ro og orden blev opretholdt på kollegierne.

De bærende fredningsværdier ved Eforboligen knytter sig i det ydre til det grundmurede, enetages, parallelt forskudte og sammenbyggede beboelseshus opført i gult murværk i krydsforbandt med tilbageliggende fuger med sadeltag med 33 graders hældning, hængt med gule tegl, de stort set ubrudte tagflader, den skærmende mur mod Nørrebrogade samt de regelmæssigt placerede dør- og vinduesåbninger. Hertil kommer den traditionelle materialeholdning.

De bærende fredningsværdier ved Eforboligen knytter sig i det indre til de bevarede dele af den oprindelige, klart aflæselige rumstruktur på begge etager med en central gang, der giver adgang til funktionsrum mod vest og opholdsrum mod syd og øst, tagetagens mindre værelser og kælderetagens funktionsrum. Hertil kommer samtlige ældre bygningsdele, herunder pudsede og malede vægge og lofter, parketgulve, trapperne, de oprindelige døre, de bevarede afrundede gerichter omkring døråbningerne, den enkle panelering, de indbyggede skabe, køkkeninventaret, de ældre vinduesplader af marmor og terrazzo, terrazzogulve, trappernes oprindelige udformning med værn af træ og svungen håndliste samt den traditionelle materialeholdning.

Det Særlige Bygningssyn anbefaler, at man undgår anvendelsen af standardmaterialer, og i stedet fortsætter traditionen med at bruge bygningernes egne materialer til at håndtere akustik, udluftning og andre tekniske behov.

Tandlægeskolen

Det Særlige Bygningssyn finder, at den østre fløj af Tandlægeskolen (bygning 1613) (1961 af arkitekt C.F. Møller), Vennelyst Boulevard 9, 8000 Aarhus C, 1151 E Aarhus bygrunde, har de miljømæssige, arkitektoniske og kulturhistoriske værdier, der kan begrunde en fredning.

Tandlægeskolens bygning 1613 fredes som et eksempel på en af de fire undervisningsinstitutioner tilknyttet universitetet, der blev opført i Vennelystparken i perioden 1960-1967 for at udvide undervisningsområdet til at omfatte hele morænekløftens to km lange forløb. Hertil kommer, at byggeprogrammet for Aarhus Universitet, der blev indledt med Den første institutbygning i 1933, også i 1961 kunne gøre sig gældende som et smidigt program, der kunne tilpasses bygninger med høje krav til teknologiske løsninger samt et stort lysindfald i undervisningslokalerne som i Tandlægeskolen.

De bærende fredningsværdier ved Tandlægeskolens bygning 1613 knytter sig i det ydre til den grundmurede, treetages bygning med rektangulær grundplan, opført i gult murværk i krydsforbandt med tilbageliggende fuger og afsluttet af et heltag med 33 graders

hældning, hængt med gule tagsten. Hertil kommer facadernes regelmæssige vinduessætning, gavlenes altaner ud for hver etage med betondæk og hvidmalede jerngelændre, dørpartiernes placering ud for altanerne og den traditionelle materialeholdning.

De bærende fredningsværdier ved Tandlægeskolens bygning 1613 knytter sig i det indre til den oprindelige, klart aflæselige hovedstruktur med en korridor flankeret af mindre lokaler mod vest og større rumligheder mod øst og som forbinder trapperne ved hver gavl. Hertil kommer samtlige trapper og værn med alle detaljer, gulve og belægning af Hasleklinker, det originale bygningsinventar, herunder ældre teakfinérdøre samt den traditionelle materialeholdning.

Det Særlige Bygningssyn anbefaler, at man undgår anvendelsen af standardmaterialer, og i stedet fortsætter traditionen med at bruge bygningernes egne materialer til at håndtere akustik, udluftning og andre tekniske behov.

Bogtårnet

Det Særlige Bygningssyn finder, at Bogtårnet (1963 af arkitekt C.F. Møller), Victor Albecksvej 1, 8000 Aarhus C, 1546 O Aarhus bygrunde, har de miljømæssige, arkitektoniske og kulturhistoriske værdier, der kan begrunde en fredning.

Bogtårnet er en markant og afsluttende del af Universitetsparken mod nord. Denne enestående 45 meter høje bygning er både væsentlig i form at sit unikke ydre samt som en del af det landskabsarkitektoniske anlæg, hvor den udgør et iøjnefaldende vartegn for Aarhus Universitet. Den rationelt indrettede bygning blev tilpasset det begrænsede grundareal og viderebærer den funktionelle tradition.

De bærende fredningsværdier for Bogtårnet knytter sig i det ydre til den grundmurede, 18 etages bygning med rektangulær grundplan, opført i gult murværk i krydsforbandt med tilbageliggende fuger og sokkel af Hasleklinker, afsluttet af et heltag med 33 graders hældning, hængt med gule tagsten. Hertil kommer de lukkede facader, altanerne over 9. til 17. etage med betondæk og hvidmalede jerngelændre, dør- og vinduesåbningernes placering ud for altanerne, efeuplanterne langs øst-, nord- og vestsiden, skiltningen Det Kgl. Bibliotek med hvidmalede metalbogstaver og den traditionelle materialeholdning.

De bærende fredningsværdier ved Bogtårnet knytter sig i det indre til den oprindelige, klart aflæselige planløsning på alle etager med elevatorer og trapperum langs sydsiden samt den lave etagehøjde. Hertil kommer trapperne med alle detaljer, de oprindelige finérdøre, gerichter, bunkerens svære jerndøre, gulvrister, bog-elevatorer og almindelige elevatorer og rørpostsystemet. Endvidere kommer den traditionelle materialeholdning, herunder de linoleumsbelagte betongulve, in-situ støbte søjler, vægge, bjælker og lofter samt 18. etages bræddegulv og fritstående stolpe-drager-konstruktion.

Det Særlige Bygningssyn anbefaler, at man undgår anvendelsen af standardmaterialer, og i stedet fortsætter traditionen med at bruge bygningernes egne materialer til at håndtere akustik, udluftning og andre tekniske behov. Herunder anbefaler Det Særlige Bygningssyn, at yderdøre med termoglas skiftes til en for bygningen traditionel dørtype.

Administrationsbygningen, Stakladen og Studenterbygningen

Det Særlige Bygningssyn finder, at Administrationsbygningen, Stakladen og Studenterbygningen og pladsen herimellem samt de under-jordiske forbindelsesgange (1964 af arkitekt C.F. Møller), Nordre Ringgade 1, 8000 Aarhus C, 117 GR Aarhus markjorder, har de miljømæssige, arkitektoniske og kulturhistoriske værdier, der kan begrunde en fredning.

Administrationsbygningen, Stakladen og Studenterbygningen er de første bygninger opført til deres specifikke funktion på universitetets campusområde. De fremvoksende tendenser omkring et moderne og givende studieliv kommer til udtryk i bygningernes indretning og omgivelser, og med de studerendes behov for bespisning, bogindkøb, møde- og opholdslokaler dækket er der skabt unikke rammer for et godt studieliv. I store træk er byggeprogrammet fra 1933 fastholdt, men er samtidig tilpasset bygningernes store rumligheder i form af materiale-mæssige referencer fra Hovedbygningen samt helt jordnære og folkelige referencer i form af Stakladens tømmerkonstruktion. Bygningernes interiør har samhørighed med den danske funktionelle tradition, men knytter samtidig elegant an til samtidens formsprog og udtryk.

De bærende fredningsværdier for Administrationsbygningen, Stakladen og Studenterbygningen knytter sig i det ydre til det hestesko-formede bygningskompleks placering på den trekantede grund nord for Nordre Ringvej og Hovedbygningen samt det store, plateauopdelte gårdrum med to fritstående egetræer, støttemure, ramper og trin med samtlige detaljer. Hertil kommer sammenstillingen af de forskellige grundmurede bygningsvolumener, der alle er opført i gul, blank mur i krydsforbandt med tilbageliggende fuger, sokler af Hasleklinker og heltage med 33 graders hældning, som er hængt med gule tegl. Endvidere kommer de ubrudte tagflader, de firkantede zinktagrender, de begrønnede facader af enten vildvin eller efeu, de to store vinduespartier i henholdsvis øst- og sydgavlen, de øvrige regelmæssigt placerede hvide vinduer og tofløjede hoveddøre, den hvidmalede skiltning samt den traditionelle materialeholdning.

De bærende fredningsværdier ved Administrationsbygningen, Stakladen og Studenterbygningen knytter sig i det indre til den oprindelige og klart definerede planløsning på alle etager, hvor hver bygning er tydeligt disponeret efter dens funktion, heriblandt Stakladens store, dobbelthøje sal, Studenterbygningens større møde- og opholdsrum og Administrationsbygningens midterkorridorer med kontorer til hver side. Hertil kommer det originale bygningsinventar som hovedtrapper og bitrapper med alle detaljer, originale døre, gerichter, fodlister, væghængte bænke, skiltning og integrerede kunstværker samt Stakladens markante tømmerkonstruktion og serveringsdisk. Endelig kommer den traditionelle materialeholdning, herunder gulve og trappeløb med gule Hasleklinker, terrazzogulve, vægge i gul blank mur og lofter med egetræslister.

Det Særlige Bygningssyn anbefaler, at man undgår anvendelsen af standardmaterialer, og i stedet fortsætter traditionen med at bruge bygningernes egne materialer til at håndtere akustik, udluftning og andre tekniske behov. Herunder anbefaler Det Særlige Bygningssyn, at de vandrette solafskærmninger ved gavlenes glaspartier fjernes.

Institut for Matematik

Det Særlige Bygningssyn finder, at Institut for Matematiks hovedfløj, tværføj og auditorium (bygning, 1530, 1532 og 1534) (1964 af arkitekterne David Birnbaum og Henning Jensen, C.F. Møllers Tegnesteue), Ny Munkegade 118, 8000 Aarhus C, 1546 a Århus bygrunde, har de miljømæssige, arkitektoniske og kulturhistoriske værdier, der kan begrunde en fredning.

Institut for Matematik, bygning 1530, 1532 og 1534, fredes som et eksempel på en institutbygning, hvor byggeprogrammet fra 1933 fastholdes, men blev tilpasset samtidens krav om stor rumlighed på en lille grund, og fordi samtidens fremvoksende tendenser, hvor man imødekom studenternes behov for områder til socialt samvær i fritiden, kan aflæses i bygningernes indretning og omgivelser. Indretningen af Institut for Matematik viser hermed en væsentlig del af den kulturhistoriske fortælling om Aarhus Universitet.

De bærende fredningsværdier for Institut for Matematik, bygning 1530, 1532 og 1534, i det ydre knytter sig til de grundmurede, bygninger opført i gult murværk i krydsforbandt med tilbageliggende fuger og afsluttet af et heltag med 33 graders hældning, hængt med gule tagsten og de let forskudte sammenbygninger af fløjene. Hertil kommer bygningernes regelmæssige vinduessætning på langsiderne, gavlenes altaner med betondæk og hvidmalede jerngelænder, dørpartiernes placering ud for altanerne og den traditionelle materialeholdning.

De bærende fredningsværdier ved Institut for Matematik, bygning 153, 1532 og 1534, knytter sig i det indre til den oprindelige, klart aflæselige rumstruktur i alle tre bygninger med gangarealer, åbne læseområder og undervisningslokaler mod vest og nord samt auditoriets indretning. Planløsningerne på de øvrige etager med midterkorridorer og ruminddelinger i varierende størrelser, der afspejler fløjenes primære anvendelse som henholdsvis kontorer og undervisningslokaler. Hertil kommer alle ældre og oprindelige detaljer, herunder trapper og værn med alle detaljer, gulve og belægning af Hasleklinker, væggene af gult, blankt murværk, det originale bygningsinventar, herunder ældre døre med teaklister samt den traditionelle materialeholdning.

Det Særlige Bygningssyn anbefaler, at man undgår anvendelsen af standardmaterialer, og i stedet fortsætter traditionen med at bruge bygningernes egne materialer til at håndtere akustik, udluftning og andre tekniske behov.

6. Ophævelse af fredning

6.1 Rønne Redningsstation, Fiskerivej 8, Bornholms Regionskommune

(22/00484 forelagt af Lisbeth Pepke)

Det Særlige Bygningssyn finder, at redningsstationens bærende fredningsværdier fortsat knytter sig til den fritstående bygnings beliggenhed på sydhavnen ud til vandet.

Bygningen står med betydelig originalitet både i det ydre og det indre. Redningsstationen er en af de første bygninger, som er opført af det Bornholmske Redningsvæsen og den står stort set som ved opførelsen. Bygningens beskedne størrelse vidner om, at stationen ikke rummede andet end få redningsbåde, redningsudstyr med videre.

Men den nye anvendelse af havnearealerne omkring redningsstationen – der medfører en kraftig udvidelse af havnens landfaste areal og fjernelse af Fiskerihavnen, som er redningsstationens forbindelse til havet – vil på afgørende vis berøre fortællingen om og forståelsen af redningsstationens funktion og historie.

Dertil kommer en øgning af terrænhøjden på havnearealet, som vil medføre, at redningsstationen kommer til at ligge godt 1,5 meter under det omgivende areal.

Samlet betyder alle disse ændringer af omgivelserne, at synet med beklagelse vurderer, at fredningen af redningsstationen ikke længere meningsfuldt kan opretholdes, idet bygningen vil komme ud af sin historiske, kulturhistoriske og funktionelle kontekst. Synet indstiller derfor til Slots- og Kulturstyrelsen, at fredningen af Rønne Redningsstation ophæves.

6.2 Gothersgade 89, Rosenborg Kvarter, Københavns Kommune

(22/07157 forelagt af Lisbeth Pepke)

Det Særlige Bygningssyn finder, at Gothersgade 89, Rosenborg Kvarter, Københavns Kommune ikke har tilstrækkeligt med fredningsværdier bevaret til meningsfuldt at kunne opretholde en fredning.

I det ydre står forhuset med tilstræbt, traditionel facadeopbygning og materialeholdning, men dog som en reminiscens af en større helhed – det er ikke almindeligt at lade forhuse have et lige antal fag. En stor del af vinduerne er fornyede og har mod gården termoruder, ligesom der findes en indeliggende altan i tagfladen mod gården – et træk som ikke kendes i traditionelt byggeri.

I det indre er forandringerne gennemgribende: således står det ombyggede portrum i åben forbindelse med hovedtrappen, som er en toløbstrappe, der må datere sig fra først i 1800-årene. Denne traditionelle trætrappe er blevet sandblæst og står højst utraditionelt uden maling. Der er ligeledes adskillige vægge med fremdraget bindingsværk og på beletagen er der sandblæst og oliebehandlet panellering, det samme gælder et par to-fyldingsdøre. En stor del af de nedre etager fremstår fuldkommen med nye overflader og rumfølge.

Det Særlige Bygningssyn indstiller derfor til Slots- og Kulturstyrelsen, at fredningen af Gothersgade 89, Rosenborg Kvt., Københavns Kommune ophæves.

7. § 7 a – Surhavevej 24, Vejen Kommune

Det Særlige Bygningssyn tilsluttede sig Slots- og Kulturstyrelsens forslag om, at den trelængede avlsgård tilhørende gården Toftager, Surhavevej 24, 6650 Brørup i Vejen Kommune skal omfattes af § 7 a. Hovedbygningens fredningsstatus er uændret.

8. Strategi og visioner for fredning

Det Særlige Bygningssyn havde forud for mødet fået tilsendt den seneste version af ”De fredede bygninger fortæller Danmarks Historie – strategi for bygningsfredningen 2022”. Medlemmerne diskuterede om man skulle anvende ordet strategi eller vision. Publikationen forventes udgivet efter sommerferien. Formand Jens Toftgaard foreslog, at man blandt Bygningssynets medlemmer nedsatte en lanceringsgruppe. Frank Allan

Rasmussen, Mette Slyngborg og Thina Wallin Jensen samt formand Jens Toftgaard meldte sig hertil.

- 9. Eventuelt**
Intet til eventuelt.